

ΑΡΧΕΙΟΝ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ

ΚΑΙ

ΘΕΩΡΙΑΣ ΤΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΟΝ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

«Τὸ γὰρ αὐτὸ νοεῖν ἐστὶν τε καὶ εἶναι»
ΠΑΡΜΕΝΙΔΗΣ

ΤΑΚΤΙΚΟΙ ΣΥΝΕΡΓΑΤΑΙ

Heinrich Rickert Καθ. τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Heidelberg. — Ernst Hoffman Καθ. τοῦ Πανεπιστημίου Heidelberg. — Erich Frank, Καθ. τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Marburg. — Guido Calogero Καθ. τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Φλωρεντίας. — Ραφ. Δήμου, Καθ. τοῦ Πανεπιστημίου Harvard τῶν Ἡν. Πολ. τῆς Ἀμερικῆς. — Κ. Τριανταφυλλόπουλος Καθ. τοῦ Πανεπιστημίου τῶν Ἀθηνῶν. — August Faust ὑφηγ. τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Heidelberg. — Μιχ. Τσαμαδός. — Χ. Τζωρτζόπουλος Καθ. τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. — Franz Boehm ὑφηγ. τοῦ Πανεπιστημίου Heidelberg. — Παν. Κανελλόπουλος Καθ. Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. — Κωνσταντῖνος Τσάτσος Καθ. Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. — Ἰωάν. Θεοδωρακόπουλος Καθ. Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. — Θεμ. Τσάτσος ὑφηγ. Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΤΥΠΟΙΣ: Κ. Σ. ΠΑΠΑΔΟΓΙΑΝΝΗ

ΨΑΡΡΩΝ 41

1935

ΑΝΑΛΥΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ

Lucien Lévy-Bruhl: La Mythologie Primitive. (Paris, Alcan, 1935). Το πρό όλίγου έκδοθέν τοϋτο έργον τοϋ γνωστοϋ γάλλου κοινωνιολόγου σχετίζεται πρός τά περι τής νοοτροπίας τών πρωτογόνων φυλών προηγούμενα συγγράμματα αϋτοϋ, περι τών όποίων έπραγματεύθη τό 'Αρχετον Φιλοσοφίας (ίδε 'Αρχ. Φιλ. έτος Γ' τεϋχος 2ον και έτος Δ' τεϋχος 1ον). Εϋθύς άμέσως έν τή Εισαγωγή έκθέτει ό συγγραφεϋς τόν σκοπόν τοϋ βιβλίου του, ό όποτος είνε νά μελετήση τούς μύθους τών πρωτογόνων φυλών όχι έν σχέσει πρός τήν ιστορίαν τών θρησκειών οϋτε τής κοινωνίας, αλλά αποκλειστικώς έν τή σχέσει των πρός τήν φύσιν και τόν διαρκή προσανατολισμόν τής νοοτροπίας τής ιδιαζούσης εις τούς πρωτογόνους. Πρωτίστως, λέγει, δέν ταϋτίζεται καθόλου ή ιδέα πού έχομεν ήμεις περι μύθου πρός τήν ιδέαν τών πρωτογόνων. Είς τούς άρχαίους πολιτισμούς, εις εκείνας τάς έποχάς τών όποίων έχομεν τούς μύθους βλέπομεν, ότι ύπήρχον συγχρόνως και από πολλοϋ γενικώς παραδεδεγμένοι θρησκείται μέ τούς θεούς και ήμιθεούς των, τάς καθωρισμένας λατρείας των, τούς ναούς και ιερείς των. Οϋδέν τό τοιοϋτον ύπάρχει εις τάς πρωτογόνους κοινωνίας τής Αϋστραλίας και τών Παπούα, τών όποίων οι μϋθοι αποτελοϋν τό θέμα τοϋ παρόντος βιβλίου. Σπουδαίον χαρακτηριστικόν τών μϋθων τών πρωτογόνων είνε ότι δέν αποτελοϋν σύνολον, δέν σχετίζονται άναμεταξύ των, ό εις μϋθος διάκειται οϋτως ειπείν άδιαφόρως πρός τόν άλλον, έξ οϋ και πλείσται άντιφάσεις μεταξύ των, πράγμα όμως, τό όποτον οϋδόλως στενοχωρεί τούς πρωτογόνους. Το τοιοϋτον παρατηρείται και εις πολλάς άλλας κοινωνίας τών πρωτογόνων πλήν τής Αϋστραλίας (π. χ. Έσκημψων και άλλων). Βεβαίως ή βασική κατασκευή τοϋ ανθρωπίνου πνεϋματος είνε παντοϋ ή ίδια και οι πρωτόγονοι είνε εις θέσιν νά αντιληφθοϋν μίαν φανεράν άντίφασιν. Το ιδιάζον όμως τής νοοτροπίας των έγκείται έν τούτῳ, ότι δέν θεωροϋν πάντοτε ως άντιφατικά εκείνα τά όποτα ήμεις θεωροϋμεν ως τοιαϋτα: δι' ό και λέγομεν, ότι έχουν προ-λογικήν διανοητικότητα. Οι πρωτόγονοι χρησιμοποιοϋν πολύ όλι γώτερον άφηρημένας έννοιας καιτοι έχουν γενικώς έννοιας.

§ 2. Οι σπουδαιότεροι τών μϋθων είνε γνωστοί μόνον εις τούς γεροντοτέρους, οι όποτοι τούς κρατοϋν μυστικούς μέχρις ότου έλθη ή κατάλληλος στιγμή νά τούς ανακοινώσουν εις τήν νεωτέραν γενεάν· εκείνοι γνωρίζουν και όλας τάς λεπτομερείας τών σχετικών τελετουργιών. Εάν οι μϋθοι, οι όποτοι είνε ιεροί κατ' άρχήν, γίνουν γενικώς γνωστοί, χάνου

τὸν ἱερὸν χαρακτήρα των καὶ αὐτομάτως καὶ τὴν μυστικιστικὴν αὐτῶν δύναμιν. Ἄλλ' ἐκ τῆς ἀκριβοῦς τηρήσεως ἕλων τῶν τελετουργιῶν ἐξαρτᾶται ὄχι μόνον ἡ ὑπαρξίς ὁλοκλήρου τῆς φυλῆς, ἀλλὰ, κατὰ τοὺς πρωτογόνους, καὶ αὐτῆς τῆς φύσεως. (1) χαρακτηρισμὸς τοῦ μυθικοῦ γίνεται διὰ διαφόρων λέξεων (ἀναλόγις τῶν διαφόρων μερῶν) π. χ. *idema*, *kuḡi*, *aldjira*, *idjugur*, *bugari*, *woudjina*, *alcheira*, *ungud*, *wagoro* καὶ ἄλλων. Διὰ τῶν ἰδίων ὁμοῦ λέξεων ἐκφράζεται καὶ τὸ «ὄνειρον» καὶ τὸ «ὄνειρεύεσθαι». διὰ τῶν τελευταίων λέξεων δὲν δηλοῦται τι τὸ φανταστικόν, ἀλλὰ τοῦναντίον ἡ πνευματικὴ πραγματικότητα. Κατὰ τοὺς πρωτογόνους τὰ ὄνειρα ἀποτελοῦν ὄχι μόνον πηγὴν γνώσεως, ἀλλὰ καὶ πηγὴν τῆς καλλιτέρας καὶ ἀνωτέρας γνώσεως τοῦ ἀνθρώπου, δι' αὐτῶν ἔρχεται εὖτος εἰς ἐπαφὴν πρὸς τὸ παρελθόν καὶ πρὸς τὸ μέλλον του, καὶ πρὸς τὰς ἀνωτέρας δυνάμεις. Τὰς ἀνωτέρας καὶ ὑπερφυσικὰς ταύτας δυνάμεις φανεροῦν καὶ κάθε τι τὸ ἐξαιρετικόν, τὸ ὁποῖον ὑπὸ τῶν πρωτογόνων θεωρεῖται ὡς σημεῖον τῆς παρουσίας ἐκείνων. Ἰξ οὗ βλέπομεν πόσον στενῶς συνέχονται ὁ μῦθος, τὰ ὄνειρα καὶ πᾶν τὸ ἐξαιρετικόν, δηλ. ἕξιν τοῦ ἐντελῶς συνήθους, πρὸς παρουσιάζεται εἰς τὴν φύσιν.

(1) συγγραφεὺς ἀποκρούει ἀπολύτως τὴν ἐρμηνείαν τῶν μύθων πρὸς ἔδωκαν γνωστοί τινες φυσιοδίφαι (οἱ κ. κ. *Wirz* καὶ *Taylor*, καίτοι τὸ ὑπ' αὐτῶν συλλεγὲν ὑλικὸν θεωρεῖ σπουδαιότατον καὶ χρησιμοποιοῦται ἀφ' ὁμοῦ), καὶ ἦν οἱ μῦθοι ἀποτελοῦν οἷον τὴν φιλοσοφίαν τῶν πρωτογόνων διδούσαν τὴν ἀπάντησιν εἰς τὰ ὁμοῦ φύσεως ἐρωτήματα ποῦ θέτομεν καὶ ἡμεῖς, καὶ ἀποτελοῦσαν τὸ ἀπυέλυσμα τῶν περὶ τὰ ζητήματα ταῦτα «κρίσεων» αὐτῶν. (2) πρωτόγονοι δὲν κτεσκεύασαν τὸν «φανταστικόν» τῶν κόσμων ὡς συμπέρασμα τῶν σκέψεών των. Δι' αὐτοὺς ὁ μυθικός τῶν κόσμων, τὸν ὁποῖον ἡμεῖς θεωροῦμεν φανταστικόν, εἶνε πραγματικός, πραγματικώτατος, καὶ δὲν εἶνε ἀποτέλεσμα κρίσεως τὸν αἰσθάνονται ὡς πραγματικόν, εἶνε δεδομένος, ὑπὸ πείρας, τὴν ὁποῖαν διαχέει ἡ «αἰσθηματικὴ κατηγορία» τοῦ ὑπερφυσικοῦ. (3) ταν ὁ πρωτόγονος ἐρωτᾷ, διατί συνέβη τοῦτο ἢ ἐκεῖνο, δὲν θὰ ἀναζητήσῃ τὴν ἀπάντησιν εἰς τὰ φυσικὰ αἷτια, εἰς τὸν νόμον τῆς αἰτιότητος, ἀλλὰ θὰ τὴν εἴρηγ ἑτοίμηγ εἰς τὸν κόσμον τῶν ἀοράτων δυνάμεων καὶ τῶν μυθικῶν ὄντων, πρὸς τοῦ εἶνε γνωστός ἐκ τῆς αἰσθηματικῆς του πείρας.

§ 3. Αἱ διαφοροὶ λέξεις, διὰ τῶν ὁποῶν δηλοῦται ὁ μυθικός κόσμος περιέχουν ὅλαι τὴν ἰδέαν μιᾶς ἐποχῆς πολὺ ἀπομειμακρυσμένης, ἔταν ἐξοῦσαν ὄντα καὶ ἐλάμβανον χώραν γεγονότα, τὰ ὁποῖα δὲν γίνονται πλέον τὴν σήμερον, ἐποχῆς, πρὸς διέφερον ἐντελῶς ἀπὸ τὴν σημερινήν. Καίτοι οἱ ἀνθρώποι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἔζων καὶ ἐτρέφοντο ὅπως καὶ οἱ σημερινοί, ὁμοῦ, ὑπῆρχε μίξ σημαντικὴ διαφορά: ἐκεῖνοι εἶχον δυνάμεις ποῦ δὲν ἔχουν οἱ σημερινοί: ἤμποροῦσαν νὰ βγῶν ἀπὸ τὴν γῆν ἢ νὰ μεταμορφωθῶν εἰς ζῆα καὶ ἀπὸ ζῆα νὰ γίνων ἐκ νέου ἀνθρώποι κλ. (4) πρῶτοι ἀνθρώποι ἐγεννήθησαν αὐτομάτως μετὰ τὸν ὄπλι-

σμὸν καὶ τὸν στολισμὸν τοὺς. Ἡ μυθικὴ ἐποχὴ εἶνε ὀλόκληρος ἐκτὸς τοῦ χρόνου, εἶνε ἡ ἐποχὴ «ὅταν δὲν ὑπῆρχεν ἀκόμη ὁ χρόνος». Τοῦ χαρακτηῖρος τούτου μετέχει τόσον ἡ ἐποχὴ ὅσον καὶ τὰ ὄντα πρὸ ζούσαν εἰς αὐτήν. Τὰ ὄντα αὐτὰ εἶνε «ἀδημιούργητα», ἀλλὰ δημιουργὰ ἐν τῇ ἐννοίᾳ ὅτι πᾶν ὅ,τι σήμερον ὑπάρχει: ἄνθρωποι, ζῶα, φυτὰ κλ. εἶνε δημιουργήματά των συνδεόμενα πρὸς αὐτὰ, καὶ ἀπὸ αὐτῆς τῆς ἀπόψεως τὰ μυθικὰ ὄντα ἐξακολουθοῦν καὶ σήμερον ἀκόμη νὰ ὑπάρχουν. Οἱ μῦθοι λοιπὸν οὔτοι ἀποτελοῦν οἶονεὶ τὴν «Γένεσιν» τοῦ κόσμου καὶ ἀπολαύουν τῆς αὐτῆς ἀπολύτου ἀξιοπιστίας, τὴν ὁποίαν ἀπολαύουν αἱ Γραφαὶ καὶ τὰ Εὐαγγέλια παρὰ τοῖς πιστεύουσι χριστιανοῖς. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον καὶ ἡ λέξις «πρόγονοι» ἔχει διαφόρους σημασίας: σημαίνει τὰ μυθικὰ ὄντα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα κατάγεται μία τις ὀμάς ἀνθρώπων, ἀλλὰ σημαίνει καὶ τοὺς ἀμέσους ἀνιόντας τῆς παρούσης γενεᾶς· αἱ δύο σημασίαι εἶνε ἐντελῶς διάφοροι, ἐὰν δὲ οἱ ἄμεσοι ἀνιόντες τυγχάνουν τῶν τιμῶν μετὰ θάνατον τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι μετέχουν πλέον τῆς φύσεως ἐκείνων μετὰ θάνατον. Οἱ πρόγονοι ἐκεῖνοι, ἀφοῦ ἐδημιούργησαν τὸν κόσμον, δὲν ἔπαυσαν νὰ ζοῦν, ἀλλὰ εἶνε πάντοτε παρόντες ὑπὸ μορφήν π. χ. δένδρων, βράχων ἢ ἄλλων «εὐκόλως διακρινομένων» ἐμφανίσεων· αἱ δὲ πρὸς τιμὴν των τελούμεναι τελετουργίαι εἶνε αὐτοὶ οὔτοι οἱ μῦθοι ὑπὸ μορφήν δραματικὴν: πραγματοποιοῦν τὴν μετὰ τῶν προγόνων κοινωνίαν καὶ ἰσοδυναμοῦν πρὸς λατρείαν. Λατρεία τῶν προγόνων ὑπὸ τὴν συνήθη σημασίαν δὲν ὑπάρχει παρὰ τοῖς πρωτογόνοις τῆς Αὐστραλίας, μάλιστα εἶνε παρατηρημένον ὅτι ὅπου ὑπάρχει τριαύτη, ἔπαυσαν νὰ παίζουσαν τὸν σπουδαῖον ρόλον οἱ μυθικοὶ πρόγονοι.

Πλὴν τοῦ χρονικοῦ αὐτῶν στοιχείου οἱ μῦθοι περιέχουν καὶ ἐν τοπικὸν στοιχεῖον. Τὸ ὅτι δύο ὀμάδες ἀνθρώπων ζοῦν ἐπὶ ἐδαφῶν γειτνιαζόντων εἶνε γεγονός σπουδαῖον καὶ δημιουργεῖ συγγένειαν μετὰξὺ αὐτῶν. Ἡ συγγένεια αὐτὴ δημιουργεῖται, ἐπειδὴ μετέχουν τῶν αὐτῶν μυστηριωδῶν δυνάμεων τῆς γῆς καὶ τῶν ἀνωμαλιῶν τοῦ κοινοῦ ἐδάφους· ὅ,τι προξενεῖ βλάβην καὶ ζημίαν εἰς τὰ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τούτου ὑπάρχοντα ἢ ζῶντα, θεωρεῖται ὡς στρεφόμενον ἀπὸ κοινοῦ καθ' ἑλῶν τῶν ἀνθρώπων τοῦ ἐδάφους αὐτοῦ. Ἡ «χωρικὴ αὕτη συγγένεια» εἶνε ἰδιαιτέρως καταφανῆς εἰς τὰ «κοτεμικὰ κέντρα». Εἰς τοὺς τόπους ὅπου γίνονται αἱ τελετουργίαι χάριν ἐνός ζῆου πρὸς εἶνε «τότεμ» (σύμβολον) μιᾶς φυλῆς ἐκεῖ παρατηρεῖται ὅτι τὰ ζῆα ταῦτα πλεονάζουν. Ὅλα αὐτὰ, δηλ. ὁ χῶρος ὅπου ὑπάρχει τὸ ζῶον τότεμ, αἱ τελετουργίαι, οἱ ἄνθρωποι πρὸς ζοῦν ἐκεῖ, ὅλα αὐτὰ ὀφείλουν τὴν ὑπαρξίν των εἰς τοὺς μυθικοὺς προγόνους. Ὁ δεσμὸς ἄρα τῶν πρωτογόνων πρὸς ὅλα αὐτὰ δὲν εἶνε ἀπλῶς γεωγραφικὸς ἢ τυχαῖος, ἀλλὰ ζωτικὸς, πνευματικὸς καὶ ἱερός. Ἀπομάκρυνσις ἄρα ἐνός ἰθαγενοῦς ἀπὸ τὸ τοτεμικόν του κέντρον ἰσοδυναμεῖ μετὰ τὸ νὰ στερῆσῃ τις αὐτὸν τῆς δυνατοῦς τῆς τῆς νὰ ἐξακολουθήσῃ νὰ ζῆ.

Εἰς τὴν μυθικὴν ἐποχὴν, ἡ ὁποία ὑπῆρχε καθ' ὄν χρόνον «δὲν

ὑπῆρχεν ἀκόμη ὁ χρόνος» ἢ κατάστασις τῶν πραγμάτων ἦτο ἐν-
 τελῶς διάφορος τῆς σημερινῆς. Ἡ μυθικὴ αὐτὴ ἐποχὴ ἀποτελεῖ
 τὸ σημεῖον τοῦ μεγίστου ἐνδιαφέροντος τῶν πρωτογόνων, διότι εἰς
 αὐτὴν ἀναγνωρίζουν τὴν προέλευσιν τοῦ σημερινοῦ κόσμου, ὁ ὁποῖος
 μόνον χάρις εἰς ἐκεῖνον ὑφίσταται διὰ μέσου μιᾶς οὕτως εἰπεῖν
 διαρκοῦς δημιουργίας. Ἐὰν χαρακτηριστικὰ τοῦ κόσμου ἐκεῖνου εἶνε
 1) ὅτι δὲν εἶνε «κόσμος», δηλαδὴ μὲ τάξιν κατὰ τὴν ἡμετέραν ἀντί-
 ληψιν καὶ 2) ὅτι τὰ πλεῖστα καὶ σπουδαιότερα τῶν στοιχείων
 τοῦ ἀνήκουν εἰς τὴν πεῖραν αὐτῶν τούτων τῶν πρωτογόνων, ἢ
 ὅποια τοὺς θέτει εἰς ἐπαφὴν μὲ τὰς ὑπερφυσικὰς δυνάμεις καὶ μὲ τὰ
 μυθικὰ ὄντα. Διότι οἱ πρωτόγονοι αἰσθάνονται ὅτι ἔχουν διαρκῶς
 ἐνώπιόν των ἀκαθόριστον πλῆθος δυνάμεων καὶ ὄντων ἀοράτων, ποῦ
 ὑπῆρχον κατὰ τὴν μυθικὴν ἐποχὴν (μὲ τὰς ὁποίας ἐπικοινωνοῦν διὰ
 τῶν ὀνείρων κλπ.). Εἰς τὴν μυθικὴν ἐποχὴν τὰ ὄντα αὐτά, οἱ πρόγο-
 νοὶ των, ἦσαν ὄρατοί, ἦσαν ἐκεῖνοι οἱ μὴ «πλασμένοι», οἱ δημιουργοὶ
 τῶν μετέπειτα, πέραν τῶν ὁποίων δὲν εἶνε δυνατόν νὰ ἀνατρέξῃ ἡ
 σκέψις. Εἰς τὸ ἐρώτημα πῶς ἐπλάσθησαν οἱ πρόγονοι, ὁ Ἰλιαγενῆς πρω-
 τόγονος δὲν εἶνε εἰς θέσιν νὰ δώσει ἀπάντησιν, διότι δι' αὐτὸν δὲν τί-
 θεται καὶ τὸ ἐρώτημα τοῦτο. Εἰς τὴν ἐποχὴν τῶν μυθικῶν προγόνων
 τὸ πᾶν ἦτο «φευστόν» καὶ ἢ μεταμορφώσις ἀπὸ ἀνθρώπου εἰς ζῷον
 ἢ ἄλλο ἀντικείμενον τῆς φύσεως καὶ τὰνάπαλιν ἦτο τι αὐτομόνητον καὶ
 δὲν εἶχε καμμίαν σχέσιν μὲ τοὺς περὶ αἰτιότητος νόμους μας. Ἡ δη-
 μιουργία τῶν ζῴων καὶ λοιπῶν πραγμάτων γίνεται διὰ μεταμορφώ-
 σεως τῶν προγόνων εἰς αὐτά. Φυσικὸν εἶνε ἄρα νὰ πιστεύεται ὅτι καὶ
 σήμερον ἔλα αὐτὰ ἐξακολουθεῖν νὰ μετέχουν τῆς ὑπερφυσικῆς φύσεως
 τῶν προγόνων καὶ νὰ ἀποδίδεται τόση σπουδαιότης εἰς τὰς τελετουρ-
 γίας ποῦ γίνονται χάριν αὐτῶν: ἀφοῦ ἢ παρουσία των εἶνε ἀναγκαία
 διὰ τὴν ζωὴν, ἢ ὅποια ἢ ἀπαύσις ἢ παύσις ἢ μετὰ τῶν προγόνων
 ἐπαφῇ. Αὐτοὶ κανονίζουσι τὴν σειράν τῶν γεγονότων τῆς φύσεως καὶ
 ἢ ἐπέμβασίς των δύναται νὰ τὴν μεταβάλλῃ. Διὰ τοῦτο ὁσάκις παρου-
 σιάζεται τι τὸ ἀσύνηθες, ἀμέσως θεωρεῖται τοῦτο ὡς ἐκδήλωσις τῆς
 παρουσίας ὑπερφυσικῆς τινος δυνάμεως. Καίτοι τὴν ὑπερφυσικὴν ἰκα-
 νότητα τῶν προγόνων δὲν ἔχουν σήμερον πλέον οἱ ἀνθρώποι ἢ τὰ ζῷα,
 οὐχ ἦτοσαν, κατὰ τὴν ἀντίληψιν τῶν πρωτογόνων, ἰδιαιτέρως ὠρι-
 σμένοι ἀνθρώποι, ὠρισμένα ζῷα διετήρησαν τὸ προνόμιον αὐτό: τοιοῦ-
 τοὶ εἶνε οἱ μάγοι, οἱ ἰατροί. Τοῦτο δεικνύει τὴν μυστικιστικὴν νοοτρο-
 πίαν αὐτῶν, ὡς ἐκ τῆς ὁποίας ἐξακολουθεῖ ἡ «μέθεξις» τῶν ἀνθρώπων
 εἰς τὰς ὑπερφυσικὰς δυνάμεις. Φυσικὴ συνέπεια εἶνε πᾶσα ἰδέα ἐξελί-
 ξεως νὰ εἶνε ἐντελῶς ξένη πρὸς αὐτοὺς καθῶς καὶ πᾶσα ἐννοία περὶ
 προόδου, τεχνικῆς ἢ ἄλλης. Εἰς τί ἄλλως τε ἢ ἀχρησίμευεν ἀφοῦ
 διὰ κάθε περίστασιν ὑπάρχει ἡ σχετικὴ μυθικὴ «φόρμουλα» ποῦ τα-
 κτοποιεῖ τὴν κατάστασιν!

§ 4. Πλεῖστοι ἐκ τῶν μύθων τῶν πρωτογόνων τῆς Αὐστραλίας ἀφη-
 γοῦνται τὰ κατορθώματα τῶν προγόνων καὶ ἐκπολιτιστικῶν ἡρώων, ο

ὅποιοι ὄχι μόνον ἐδημιούργησαν τὰ ὑπάρχοντα ζῶα, τὰ ἄψυχα ἀντικείμενα, ποταμούς, ὄρη κλπ. ἀλλὰ καὶ ἴδρυσαν τοὺς θεσμούς καὶ ἐφευρόν παν ὅ,τι κατέστησε δυνατὴν τὴν ζωὴν. Τοὺς τοιοῦτους ἥρωας καὶ προγόνους οἱ μῦθοι τοὺς ἀναφέρουν πάντοτε ὅτι ἦσαν ταῦτοχρόνως ἄνθρωποι καὶ ζῶα. Τὸ τοιοῦτον παρατηρεῖται ὄχι μόνον εἰς τοὺς πρωτογόνους τῆς Αὐστραλίας, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς μύθους τῶν Ἰθαγενῶν τόσο τῆς Νοτίου καὶ τῆς Βορείου Ἀμερικῆς ὅσον καὶ τῆς Ἀφρικῆς. Ἡ ἐξήγησις τῆς δυαδικῆς αὐτῆς φύσεως τῶν μυθικῶν προγόνων ἔγκειται εἰς τὸ ὅτι οἱ πρωτόγονοι ἔχουν διάφορον ἀπὸ ἡμᾶς ἀντίληψιν περὶ τῶν ζῴων. Τὰ ζῶα τῆς μυθικῆς ἐποχῆς ἦσαν μεγαλείτερα καὶ εἶχον μεγαλειτέραν δύναμιν ἀπὸ τὰ σημερινά· δὲν ἦτο ἄρα μεγάλη ἢ ἀπόστασις πρὸ ἐχώριζε αὐτὰ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, οἱ ὅποιοι οὕτω δὲν κατέπιπτον ἂν μετεμορφούντο εἰς ζῶα, διότι καὶ οὕτω διετήρουν ὄλας αὐτῶν τὰς ἱκανότητας. Τὴν περὶ τῶν ζῴων ἀντίληψιν αὐτὴν διετήρησαν οἱ πρωτόγονοι καὶ σήμερον καὶ διὰ τοῦτο δὲν προσέχουν τόσο εἰς τὰς ἀντικειμενικὰς αὐτῶν ἰδιότητας ὅσον εἰς τὰς ἱκανότητας καὶ ἴσως ὑπερφυσικὰς ἀρετάς, τὰς ὁποίας τοὺς ἀποδίδουν οἱ ἴδιοι. Ὅλαι αἱ διατυπώσεις, προετοιμασίαι καὶ τελετουργίαι πρὸ τοῦ κυνηγίου ἢ τῆς ἀλιείας ἐξηγοῦνται ἐκ τοῦ λόγου τούτου: ὁ κύριος σκοπὸς ὄλων τῶν διατυπώσεων αὐτῶν εἶνε πῶς νὰ πεισθῶν τὰ ζῶα νὰ μὴ φέρουν ἀντίστασιν εἰς τὴν σύλληψίν των. Τὰς μυστικιστικὰς δυνάμεις τῶν ζῴων καθὼς καὶ τὰ ἀντίδοτά των, ὄλα αὐτὰ τὰ περιλαμβάνουν οἱ μῦθοι, τῶν ὁποίων τὸ κῦρος καὶ ἡ αὐθεντία εἶνε ἀναμφισβήτητος. Διὰ τοῦτο οἱ Ἰθαγενεῖς τῆς Αὐστραλίας πολλάκις λέγουσιν π. χ. ὅτι τὸ τάδε ζῶον γινώριζει ἢ δύναται περισσότερα ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον (εἰς τριαύτην μυστηριώδη δύναμιν τοῦ ζῴου ἀποδίδουν π. χ. τὴν ἱκανότητα τοῦ ἵπτασθαι). Τὸ ὅτι ἄλλοτε τὰ ζῶα ὠμίλουν μετὰ τῶν ἀνθρώπων εἶνε παραδεδομένον γενικῶς ὑπὸ ὄλων τῶν Ἰθαγενῶν· ἀλλὰ καὶ σήμερον ὁμιλοῦν μετὰ τῶν. Πάντως μικρὸν ἀπέχουν ταῦτα ἀπὸ τὴν ἰδέαν καὶ τὴν πεποιθήσιν ὅτι ἄλλοτε, εἰς τὴν μυθικὴν ἐποχὴν, τὰ ζῶα ἦσαν ἄνθρωποι. Συνεπῶς ὁ Ἰθαγενὴς δὲν θὰ θεωρήσῃ ὡς κἄτι παράδοξον τὸ νὰ ὁμιλήσῃ καὶ σήμερον ἓνα ζῶον· θὰ θεωρήσῃ ἀπλούστατα ὅτι τὸ ζῶον αὐτὸ διετήρησε ἓνα πλεονέκτημα, τὸ ὅποion ἀπώλεσαν τὰ λοιπὰ ζῶα.

Ἡ κατάταξις τῶν ὄντων εἰς κλάσεις ἀναλόγως τῆς κατασκευῆς καὶ τῶν λειτουργιῶν αὐτῶν φαίνεται εἰς ἡμᾶς κἄτι πολὺ φυσικόν. Τὸ πρᾶγμα δὲν ἔχει οὕτω διὰ τοὺς πρωτογόνους· ἡ «ζωολογικὴ ἰδέα» τοῦ ζώου ἢ ἡ «βοτανικὴ» ἰδέα τοῦ φυτοῦ ἐλλεῖπει παρ' αὐτοῖς. Ἐκτὸς δὲ τούτου βλέπομεν ὅτι ζῶον τι ἢ φυτὸν τι ἔχει ἰδιαιτέραν σπουδαιότητα διὰ λόγους καθαρῶς μυστικιστικούς. Ἡ κατάταξις τῶν ὄντων γίνεται ἐπὶ τῆ βάσει τῆς «μεθέξεως», ἦτοι διὰ λόγους μυστικιστικούς: οὕτω ἡ λέξις τοιοῦτο σημαίνει τὸ ἀνήκον εἰς ἄνθρωπον ἢ τὸ ἀνθρώπινον· ἡ λέξις ὁμως αὐτὴ δὲν ἔχει ἐφαρμογὴν προκειμένου περὶ τῶν λευκῶν ἀνθρώπων· καὶ τοῦτο διότι ἡ λέξις ἄνθρωπος δὲν εἶνε τόσο γενικὴ

ὥστε γὰρ περιλάβῃ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ ἀναφέρεται εἰς μόνον ἐκείνους πρὸς τοὺς εἶχαν κοινὸν τὸ ἔδαφος, κοινὰς τὰς παραδόσεις, κοινὸς τοὺς μύθους, εἰς τοὺς μεταλαμβάνοντας τῶν αὐτῶν πραγμάτων. Ἐὐπρόσθετον ὅμως εἶνε ὅτι ἡ λέξις αὕτη χρησιμοποιεῖται προκειμένου περὶ ὠρισμένου φυτοῦ, λεγομένου «γιαμ» (εἶδος βολβοῦν)· κατὰ τοὺς Ἰθαγενεῖς οἱ βολβοὶ αὗτοι εἶνε πρόσωπα μεταμορφωθέντα ἔχοντα προτιμήσεις, διαθέσεις κλπ.· οἱ μυστικιστικοὶ δεσμοὶ πρὸς συνδέσσειν τοὺς βολβοὺς αὐτοὺς μετ' ὠρισμένας φυλάς Ἰθαγενῶν εἶνε ἡ αἰτία τοῦ ἀνω ἀναγραφέντος παραδόξου.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἐξηγεῖται ἡ δυαδικὴ φύσις τῶν μυθικῶν προγόνων οἱ ὅποιοι ἦσαν συγχρόνως ἄνθρωποι καὶ ζῆα. Ἡ δυαδικότης αὕτη ἐκδηλοῦται διαφοροτρόπως. Ἄλλοτε καὶ αἱ δύο φύσεις εἶνε συγχρόνως παρούσαι· ἄλλοτε πάλιν ἐναλλάσσονται· πάντως ἡ οὐσία εἶνε ἡ ὑπαρξίς τῆς ὑπερφυσικῆς δυνάμεως, ἡ ὁποία κανονίζει, ἀναλόγως τῶν ἀναγκῶν, τὸν τρόπον τῆς ἐκδηλώσεως κάμπτουςα καὶ αὐτοὺς τοὺς νόμους τῆς φύσεως. Ἡ δυαδικὴ αὕτη φύσις τῶν μυθικῶν προγόνων καὶ ἡρώων εὐρίσκεται εἰς τοὺς μύθους καὶ ἄλλων Ἰθαγενῶν φυλῶν τῶν διαφορῶν μερῶν τῆς ὑδρογείου, μάλιστα ἐγένετο ἡ παρατήρησις πόσον συγγενεοῦν μεταξὺ τῶν οἱ μύθοι περὶ τῶν ἐκπολιτιστικῶν ἡρώων εἰς ὅλας τὰς χῆρας τῆς γῆς. Χάρις λοιπὸν εἰς τοὺς μύθους τῶν οἱ πρωτόγονοι εὐρίσκονται εἰς στενὰς σχέσεις εἰκειότητος πρὸς τὸν κόσμον τῶν ἀσράτων καὶ ὑπερφυσικῶν δυνάμεων, κόσμον πραγματικόν, πραγματικώτερον μάλιστα ἀπὸ τὸν τῆς πείρας τῶν αἰσθήσεων.

§ 5. (1) τοτεμισμός, κατὰ μίαν ἐπιτυχήν διατύπωσιν, εἶνε ἡ σχέση μελλέξεως μεταξὺ μιᾶς δριάδος ἀνθρώπων (Ἰθαγενῶν), ἑνὸς εἶδους ζῆου ἢ φυτοῦ, ἑνὸς χηρικοῦ κέντρου χάριν τῶν τελετουργικῶν καὶ ἑνὸς μυθικοῦ ὄντος. Αἱ σχέσεις τῶν Ἰθαγενῶν τῆς Αὐστραλίας (καὶ τῶν ἄλλων μερῶν) γίνονται καταληπταί μόνον ἐὰν ἐξετασθῶσιν ἀπὸ τῆς πλευρᾶς τοῦ μυστικιστικοῦ προσανατολισμοῦ τῆς νοσηρίας τῶν πρωτογόνων, ἡ ὁποία πάλιν ἐκδηλοῦται καταφανέστερον εἰς τοὺς μύθους καὶ εἰς τὰς τελετουργίας τῶν. (2) δεσμός, ἢ «μελλέξις», τῶν πρωτογόνων πρὸς τὸ τότεμ των, μέθεξις τῆς ὁποίας οὗτοι ἔχουν ἀπόλυτον βεβαιότητα, εἶνε συνέχεια καὶ πανομοιότυπος πρὸς τὴν σχέσιν μελλέξεως εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκοντο οἱ μυθικοὶ πρόγονοι καὶ τὸ ζῆα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Οἱ μύθοι εἶνε ἡ πηγὴ πάσης γνώσεως διὰ τοὺς Ἰθαγενεῖς καὶ εἰς αὐτοὺς πάντοτε ἀναφέρονται οὗτοι. Ἐὰν λοιπὸν κατὰ τοὺς μύθους μία φυλὴ Ἰθαγενῶν καὶ ἑν ὠρισμένον ζῆον εἶνε ἀπόγονοι ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ μυθικοῦ προγόνου, ὁ μεταξὺ τῶν καὶ ἑκάστου ἀντιπροσώπων τοῦ εἶδους τούτου τοῦ ζῆου καὶ τῆς φυλῆς αὐτῆς εἶνε δεσμός ἀδελφικός, δεσμός ἰσχυρότατος, εἰς τρόπον ὥστε καὶ σήμερον ἀκόμη ὁ Ἰθαγενὴς οὗτος ἡσυχάζει τὸν ἑαυτὸν του ὡς μετέχοντα τῆς φύσεως τοῦ ζῆου ἐκείνου, τὸ ὁποῖον οὗτω εἶνε τὸ τότεμ, τὸ σύμβολόν του· δὲν ἔχει δὲ καμμίαν σημασίαν εἰς εἶδος ζῆον ἢ φυτὸν ἢ ἀντικείμενον εἶνε τὸ τότεμ τούτου· τὸ πᾶν εἶνε ἡ μυστικιστικὴ αὐτοῦ οὐσία, δηλαδὴ ὁ και-

νός πρόγονος. Μάλιστα ἡ κοινότης τῆς φύσεως εἶνε κατὰ τοὺς ἰθαγεγενεῖς τόσο μεγάλη ὥστε νὰ ἀφορᾷ καὶ τὴν ἐξωτερικὴν μορφήν (ἔστω καὶ ἐὰν δὲν εἶνε ὄρατὴ), ἀκριβῶς λόγῳ τῆς «ρευστότητος» ὄλων τῶν πραγμάτων συνεπεία τῶν μυθικῶν παραδόσεων, τὰ ὅποια δυνατὸν νὰ προσλαμβάνουν διαφόρους μορφὰς ἀδιαφόρως τῶν νόμων τῆς φύσεως· δι' αὐτὸ καὶ τὰ ἀντικείμενα καὶ τὰ φαινόμενα δὲν ἔχουν ἐσωτερικὴν ἀξίαν ἀλλὰ μόνον τὴν ἀξίαν ἐκείνου ποῦ ὑποδεικνύουν, τὴν ἀξίαν «σημείων» ἢ συμβόλων. Διὰ τὸν ἴδιον λόγον (τῆς ρευστότητος) ἐπεκτείνουν καὶ ἐπὶ τῶν ἀψύχων ἀντικειμένων καὶ ἐπὶ αὐτῶν τῶν ὑπ' αὐτῶν κατασκευαζομένων, τὰς ιδιότητας τῶν ἐμψύχων, προσδίδοντες εἰς αὐτὰ μορφὰς ἀνθρώπων ἢ ζώων. Θεωροῦν ἐπὶ παραδείγμ. ὅτι καίτοι τὰ ἀντικείμενα ταῦτα κατασκευάζονται ὑπ' αὐτῶν, οὐχ ἦττον πρόκειται «κατ' εὐσίαν» περὶ γονέων καὶ τέκνων. Τὰ ἀντικείμενα ἔχουν κληρονομικότητα κτλ. (ἔπως εἶνε ὁ μῦθος περὶ τοῦ τόξου, τὸ ὅποion ἔχει πάντοτε μορφήν ἀνθρώπου, καὶ τοῦ ὅποιου αἱ ιδιότητες θεωροῦνται ὡς ἀπόγονοι τῶν ιδιοτήτων τοῦ ἀρχετύπου—τόξου, τὰ σημερινὰ τόξα ὡς τέκνα καὶ ἀπόγονοι τοῦ αὐτοῦ ἀρχετύπου κλπ.).

§ 6. Αἱ τελετουργίαι, αἱ ὅποια δὲν εἶνε ἀπλᾶι διατυπώσεις ἀλλὰ δραματικὴ ἀναπαράστασις τοῦ περιεχομένου τοῦ μύθου, ἀποσκοποῦν, μυστικιστικῶς τῆς τρόπῳ, νὰ πραγματοποιήσουν τὴν πραγματικὴν παρουσίαν τοῦ μυθικοῦ προγόνου τοῦ ὅποιου ζητεῖται ἡ συνδρομὴ καὶ πρὸς τιμὴν τοῦ ὅποιου λαμβάνουν αὐταὶ χώραν, καὶ τοῦτο ἐξηγεῖ διατὶ προσέχουν οἱ ἰθαγενεῖς καὶ εἰς τὰς ἐλάχιστας λεπτομερείας μὴ φειδόμενοι οὐδενὸς κόπου ἢ χρόνου διὰ τὴν προετοιμασίαν των· ἡ δὲ ἐκτέλεσις των παρακολουθεῖται μὲ ὑψιστον ἐνδιαφέρον καὶ ὑπὸ τῶν μὴ μεμυημένων ἀκόμη. Αἱ τελετουργίαι εἶνε δύο εἰδῶν· γίνονται εἴτε πρὸς μύησιν τῶν νεωτέρων ἢ διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τῆς καλῆς παραγωγῆς καὶ ἐφορείας καὶ τῆς πληθύνσεως τῶν χρησίμων ζώων. Ἐὰν δι' οἰονδήποτε λόγον, οἱ ἰθαγενεῖς δὲν κατορθώσουν νὰ τελέσουν τὰς τελετουργίας τῆς ἐφορείας καὶ πληθύνσεως, εἶνε πεπεισμένοι ὅτι θὰ ἀποθάνουν ὅλοι. Ὁ τόπος τῆς τελέσεώς των εἶνε τόπος ἱερός συνδεδεμένος ὀπωσδήποτε πρὸς τὴν δράσιν τοῦ μυθικοῦ προγόνου. Ἰδιαιτέραν σημασίαν καὶ ἐπίδρασιν φαίνεται νὰ ἔχουν, κατὰ τὸν συγγραφέα, εἰς τὴν ἐπίτευξιν ἐφορείας καὶ πληθύνσεως αἱ ἔγχρωμοι προσωπογραφίαι ἐπὶ θράχων ποῦ ἀνεκαλύφθησαν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη εἰς διάφορα μέρη τῆς Αὐστραλίας, ὅμοια πρὸς ἄλλας εὐρεθεῖσας πρὸ πολλοῦ εἰς ἄλλα μέρη. Πρόκειται περὶ ἀτελῶν παραστάσεων ἀνθρωπίνης κεφαλῆς ἢ μᾶλλον προσώπου μὲ μέρος κορμοῦ· τὸ πρόσωπον φέρει τρεῖς κύκλους (δύο ὀφθαλμοὶ καὶ ἡ ρίς, χωρὶς στόμα)· αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς πυκναὶ ἴστανται ὀρθαὶ σχηματίζουσαι εἶδος στεφάνου. Πλὴν τῶν εἰκόνων τούτων ὑπάρχουν καὶ ἄλλαι δεικνύουσαι ἀτελεῖς ἀναπαραστάσεις ζώων. Εἶνε γνωστὸν ὅτι διὰ τοὺς πρωτογόνους δὲν ἀπαιτεῖται ἡ ἀναπαράστασις ὀλοκλήρου π. χ. τοῦ ἀνθρώπου ἢ τοῦ ζώου διὰ νὰ γίνῃ ἡ ἐπίκλησις αὐτοῦ· καὶ τμῆμα αὐτοῦ ἀρκεῖ, κυρίως δὲ ἡ κεφαλὴ. Αἱ

εἰκόνες αὐταὶ σκοπὸν ἔχουν νὰ ἐξασφαλίσουν τὴν ἐφορείαν· ἰδιαιτέρως δὲ αἱ προσωπογραφίαι ἐξησφάλιζαν τὴν πτώσιν τῆς βροχῆς καὶ πρὸς τοῦτο εἰς τὴν κατάλληλον ἐποχὴν ἀνανεοῦται ὁ χρωματισμὸς τῶν ὀφθαλμῶν καὶ τῶν τριχῶν. Εἰς ἄλλα μέρη τῆς Αὐστραλίας, καὶ ἄλλα-
 χου, εἰς τὰς τελετουργίας τῆς ἐφορείας παρουσιάζονται ἄνδρες φέροντες ἐπὶ τῆς κεφαλῆς των προσθετόν, ἐκ σκληρῶν φυτικῶν ἰνῶν κατεσκευασμένον στέφανον, ὅμοιον πρὸς τὸν τῶν ἐγγράμιων προσωπογραφιῶν περὶ ὧν ἀνωτέρω ἀνεφέραμεν. Ἐκ τῆς ἐννοίας ταύτης τῶν ἐπὶ τῶν θράχων ἰχθυογραφημάτων ἐξάγει ὁ συγγραφεὺς σπουδαία συμπεράσματα. Προβάλλει τοῦτέστι τὴν γνώμην ὅτι τὸν αὐτὸν σκοπὸν ἐξεπλήρουσαν καὶ πλείστα ἄλλα ἔργα προϊστορικῆς τέχνης εὑρεθέντα ἐν Γαλλίᾳ, ἐν Ἰσπανίᾳ, ἐν τῇ Ἰορείῳ καὶ Νοτίῳ Ἀφρικῇ καὶ ἄλλαχου. "Ὅτι τοῦτέστι, κρίνοντες κατ' ἀναλογίαν, θὰ εἶνε ὀρθὸν νὰ θεωρήσωμεν τὰ ἰχθυογραφήματα ἐκεῖνα ὄχι ὡς ἐκδηλώσεις πρακτικῶν ἢ θετικῶν σκέψεων, ἀλλὰ ὡς ἐκπληροῦντα σκοπὸν ἀνάλογον πρὸς ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος ἐπιδιώκεται εἰς τὰς πρωτογόνους φυλάς τὴν σήμερον καὶ ἄρα ὅτι καὶ οἱ ἔργαται αὐτῶν ἦσαν καὶ οὗτοι ἄνθρωποι εὐρισκόμενοι εἰς τὸ ἐπίπεδον τῶν «πρωτογόνων» μὲ μυστικιστικὴν νοσητροπίαν. Βεβαίως ὁ τελικὸς σκοπὸς εἶνε πάντοτε πρακτικὸς ἀλλὰ ἐπιδιώκεται διὰ τῆς μυστικιστικῆς «μεθέξεως» εἰς τὴν δύναμιν τοῦ μυθικοῦ προγόνου. Ἐπὶ τῇ βάσει τῆς γνώμης ταύτης τοῦ συγγραφέως λύεται καὶ μίᾳ ἀπορίᾳ σχετικῇ πρὸς τὰ προϊστορικὰ ἰχθυογραφήματα: μεταξὺ αὐτῶν τοῦτέστι ὑπάρχουσι τοιαῦτα ὅπου ἀναμιγνύονται χαρακτηριστικὰ ἀνθρώπου καὶ ζῆου. Διὰ τοὺς πρωτογόνους τὸ πρᾶγμα εἶνε ἀπλοῦν διότι ἡ συμβολικὴ ἀναπαράστασις τοῦ μυθικοῦ προγόνου δεικνύει ἀπλῶς τὴν φύσιν αὐτοῦ ἢ ὅποια ἦτο δυαδική, μετέχουσα ἀδιαφόρως ἀνθρώπου καὶ ζῆου μεταξὺ τῶν ὅποιων δὲν ἐγένετο αὐστηρὰ διάκρισις.

§ 7. Διὰ τῆς ἀκριβοῦς τηρήσεως ἔλων τῶν λεπτομερειῶν μιᾶς τελετουργίας ἐπιτυγχάνεται ἡ μυστικιστικὴ τῆς τρόπῃ παρουσία τοῦ μυθικοῦ προγόνου· ἡ ὅσον ἔνεστι ἀκριβεστέρα ἀπομιμήσις τῶν πράξεων ἐκεῖνου θὰ ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα, κατὰ τοὺς πρωτογόνους, ἡ δύναμις καὶ αἱ ἱκανότητες ἐκεῖνου νὰ μεταδιεασθοῦν, ἐν μέρει τοῦλάχιστον, διὰ τῆς μυστικιστικῆς μεθέξεως εἰς τοὺς τελούντας τὴν σήμερον τὴν τελετουργίαν, ἀσφαλιζομένης οὕτω τῆς ἐπιτυχίας τοῦ εἰς τὴν εἰδικὴν περίπτωσιν ἐπιδιωκομένου σκοποῦ (ἀφθονία θηράματος, ἰχθύων, καλῆς ἐσοδείας, βροχῆς, ἐφορείας κτλ.). Ἐὖ πάν ἄρα ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἀκριβοῦς γνώσεως τοῦ μύθου καὶ τῆς ἀκριβοῦς ἀναπαραστάσεως ἢ ὅποια τότε εἶνε ἡ ἐγγύησις τῆς ἐπιτυχίας ἀνεξαρτήτως τῆς μελέσεως τοῦ προγόνου, δηλ. ἐξαναγκάζεται οὗτος εἰς τὸ νὰ θέλῃ ὅ,τι ζητεῖται. Ἡ δύναμις αὕτη τὴν ὅποιαν ἀντλοῦν οἱ τελετουργοῦντες ἐκ τῆς ἀπομιμήσεως ἐκτείνεται ὄχι μόνον ἐπὶ τῶν ἐμφύχων ὄντων ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν ἀψύχων τμημάτων τῆς φύσεως τὰ ὅποια ἕμεις οἱ πρωτόγονοι θεωροῦν ὡς ἐμφορούμενα ὑπὸ ὁμοίων ἀρχῶν καὶ δυνάμεων, συνεπῶς θεωροῦν ὅτι διὰ τῶν δυνάμεων των δύνανται νὰ ἐπιβληθοῦν καὶ ἐπὶ τῆς ἀψύχου φύ-

σεως καὶ κανονίσωσι τὴν ῥοὴν τῶν γεγονότων καὶ ἐν ἀντιθέσει ἀκόμη πρὸς τοὺς νόμους τῆς φύσεως (ὡς θὰ ἐλέγομεν ἡμεῖς σήμερον). Οἱ μάγοι ἔχουν ἰδιαιτέρως τὴν δύναμιν ταύτην. Ἡ μυστικιστικὴ αὕτη συμμετοχὴ εἰς τὰς ὑπερφυσικὰς δυνάμεις τῶν προγόνων ἀποτελεῖ καὶ τὴν ἐξήγησιν τῶν φαινομένων τῆς φύσεως, διὰ τὴν ὁποῖαν ὁ πρωτόγονος οὐδέποτε ἀναφέρεται εἰς τοὺς φυσικοὺς νόμους, οἱ ὅποιοι δὲν τὸν ἐνδιαφέρουν, ἀλλὰ τὴν ἀναζητεῖ πάντοτε εἰς κάποιαν ὑπερφυσικὴν σχέσιν τὴν ὁποῖαν εὕρισκε ἐτόλμην εἰς τοὺς μύθους του. Πλεῖστοι μῦθοι, αἰτιολογικοὶ μῦθοι ἀποκαλούμενοι, ἀφοροῦν τὴν ἐξήγησιν δια-διαφόρων φυσικῶν φαινομένων καὶ προφανῶς ἀποτελοῦν τὴν πείραν τῶν ἰθαγενῶν ἢ ὁποῖα ὅμως, ἐξηγουμένη διὰ τῆς μυστικιστικῆς αὐτῶν νοοτροπίας ἀποδιδούσης ὅλα εἰς ὑπερφυσικὰς δυνάμεις, ἔχει προβληθῆ εἰς τὸ παρελθὸν διὰ τὰ χρησιμεύη πλέον ὡς «προηγούμενον» πρὸς τὸ ὅποιον καὶ ἡ φύσις θὰ συμμορφοῦται: παρελθὸν καὶ παρὸν δὲν εἶνε ἀπολύτως κεχωρισμένα.—Οὕτως ἐπίσης ἐξηγεῖται ἡ ἀπόλυτος πίστις τῶν πρωτογόνων εἰς τοὺς μύθους των καὶ φυσικὰ καὶ εἰς τὴν μαγείαν τὴν ὁποῖαν ἡ ἐπίδρασις τῶν λευκῶν δὲν κατώρθωσε τὰ ἐκ-ριζώσῃ.

§ 8. Ἀφοῦ διεπίστωσεν ὁ συγγραφεὺς ὅτι οἱ μῦθοι τῶν πρωτογόνων τῆς Αὐστραλίας καὶ τῆς Νέας Γουϊνέας παρουσιάζουν κοινὰ χαρακτηριστικὰ, ὅτι τουτέστι ἔχουν ὡς περιεχόμενον τὰς περιπετείας καὶ τοὺς ἄθλους προσώπων ἡμι-ανθρώπων καὶ ἡμι-ζῴων (πρωτόγονων τῶν σημερινῶν ἀνθρώπων καὶ ζῴων), καὶ τὰ τῆς διαμονῆς των ἐπὶ ὠρισμένου ἐδάφους ἔπου καὶ ἔχουν μεταμορφωθῆ εἰς βράχους δένδρα κλπ. καὶ ὅτι ὅλα αὐτὰ γίνονται εἰς ἐποχὴν πρωταρχικὴν «πρὸ τῶν πραγμάτων», ἔξω τοῦ χρόνου, ὅποτε ἐπεκράτει γενικὴ ρευστότης καὶ ἐκέκτηντο ὑπερφυσικὰς δυνάμεις, ἐξετάζει τὸ ζήτημα ἐὰν ὅλα αὐτὰ εἶνε ἴδια ἀποκλειστικῶς τῶν πρωτογόνων αὐτῶν καὶ τῶν θεσμῶν αὐτῶν ἢ μήπως συναντῶνται καὶ ἀλλαχοῦ, παρὰ κοινωνίαις αἱ ὁποῖαι δὲν φαίνονται τὰ ἦσαν εἰς ἐπαφὴν μετ' αὐτῶν. Εὕρισκε λοιπὸν ὅτι ἀνάλογοι μῦθοι συναντῶνται εἰς τὰς νήσους Andaman τοῦ Ἰνδικοῦ ὠκεανοῦ, εἰς τοὺς ἰθαγενεῖς κατοίκους τῶν βορειο-ἀμερικανικῶν παραλλίων τοῦ εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ, ὅπου πρόγονοι κατὰ τὸ ἡμισυ ζῴα καὶ κατὰ τὸ ἡμισυ ἀνθρώποι ἔκαμαν τέρατα καὶ σημεῖα εἰς προ-χρονικὴν ἐποχὴν. Τὸ αὐτὸ παρατηρεῖται εἰς φυλὰς Ἰνδῶν τῶν ἀνατολικῶν πολιτειῶν τῶν Ἡν. Πολ. τῆς Ἀμερικῆς, καθὼς καὶ εἰς ἄλλας νοτιώτερον εὕρισκομένης (παρὰ τοῖς Cherokee). Τὰ αὐτὰ χαρακτηριστικὰ παρουσιάζουν οἱ ἱεροὶ μῦθοι τῶν ἰθαγενῶν τῆς Κεντρῆς καὶ Νοτίου Ἀμερικῆς· ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς Ἑσκημῶους εὕρισκε τις ὁμοίας φύσεως μύθους καίτοι οὗτοι εὕρισκονται εἰς πολὺ πλέον προωδευμένον στάδιον ἐξελίξεως. Ὅμοιος εἰς τὴν Σιβηρίαν (εἰς τοὺς Σαμογιέδας) τῆς Ρωσσίας ὡς καὶ εἰς τοὺς ἰθαγενεῖς τῆς Κεντρῆς Ἀφρικῆς (bushmen καὶ Bantou). Παρ' ὅλας ὅμως τὰς ὁμοιότητας ποὺ παρουσιάζουν οἱ μῦθοι τῶν ἀνω μνημονευθεισῶν φυλῶν, ὑπάρχουν καὶ σημαντικαὶ διαφοραὶ μεταξύ των

ὀφειλόμενα εἰς τὰς ἰδιαιτέρας συνθήκας ὑφ' ἃς ἐκάστη ἐξ αὐτῶν ἐξη-
 λήχθη δηλ. εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς. Αἱ κυριώτεραι διαφοραὶ εἶνε αἱ ἑξῆς :
 πρῶτον ὅτι οἱ ἱεροὶ καὶ μυστικοὶ μῦθοι δὲν ἔχουν πλέον δι' αὐτοὺς
 τὴν ἰδίαν ζωτικὴν σημασίαν πρὸς ἔχουν διὰ τὰς φυλάς τῆς Αὐστραλίας
 καὶ Ν. Γουϊνέας, δεύτερον : οἱ πρόγονοι (ἄνθρωποι-ζῆνα) τείνουν νὰ
 προσλάβουν μίαν ὠρισμένην μορφήν, νὰ γίνουν δηλ. θεότητες. Τέλος
 ἐμφανίζεται καὶ ἡ λατρεία καὶ αἱ θυσίαι αἱ ὅποια εἶνε ἀγνωστοὶ εἰς
 τοὺς πρωτογόνους. Δὲν συμφωνεῖ ὁ συγγραφεὺς πρὸς τὸν Durkheim
 καὶ δὲν θεωρεῖ ὅτι αἱ κοινωνίαι τῆς Αὐστραλίας μᾶς παρουσιάζουν
 τὰς «στοιχειώδεις μορφάς τῆς θρησκευτικῆς ζωῆς», ἀλλὰ φρονεῖ ὅτι
 ἔλαι αὐταὶ αἱ δοξασίαι καὶ αἱ συνήθειαι καὶ παραδόσεις, πρὸς ἐνσωμα-
 τῶνται εἰς τοὺς μύθους ἀποτελοῦν μίαν προ-θρησκείαν, ἡ ὅποια ἕμως
 δὲν ἀντιτίθεται εἰς τὴν θρησκείαν, ἀλλὰ δεικνύει μᾶλλον ἕνα στάδιον
 τὸ ὅποσον εἶνε δυνατόν νὰ τὸ διαδεχθῆ μία θρησκεία κατὰ τὴν κυρίαν
 σημασίαν τῆς λέξεως. Ἡ μετάβασις δὲν εἶνε ἀνάγκη νὰ γίνῃ συνολι-
 κῶς, μάλιστα πρὸς δὲν πραγματοποιεῖται κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον,
 ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν νέαν κατάστασιν ἐπιζοῦν τμήματα τῆς παλαιᾶς
 (ὅπως αἱ ἀνθρωπο-ζωόμορφοι θεότητες τῆς Αἰγύπτου, τῆς Μικρᾶς
 Ἀσίας, τῆς Κρήτης καὶ αὐτῆς ἀκόμη τῆς Ἰλλάδος.) Ἡ δυαδική,
 μικτὴ αὐτῆ, φύσις εὕρισκει τὴν πλέον ζωντανὴν τῆς ἔκφρασιν εἰς τὰ
 προϊόντα τῆς τέχνης τῶν διαφόρων λαῶν - ζωγραφικὴν, ἰχθυογραφίαν,
 γλυπτικὴν, χαρακτικὴν.

§ 9. Ὅπως εὐρομεν ὅτι ἡ παράστασις ἐνός μυθικοῦ κόσμου δὲν πε-
 ριορίζεται μόνον εἰς τὰς πρωτογόνους κοινωνίας τῆς Αὐστραλίας καὶ
 Νέας Γουϊνέας, ἀλλὰ συναντᾶται καὶ εἰς ἄλλας κοινωνίας διαφερούσας
 ἀπὸ αὐτὰς καὶ μεταξύ των, οὕτω παρατηροῦμεν ὅτι ἡ αὐτὴ μυθικὴ
 παράστασις περιλαμβάνεται οὐσιαστικῶς καὶ εἰς τὴν λαϊκὴν μούσαν
 (folklore) τῶν διαφόρων τούτων κοινωνιῶν, ἀφορῶσα πλέον τὰς παρα-
 δόσεις, τοὺς μῆ ἱεροὺς μύθους καὶ τὰ παραμύθια. Ἐὰ παραμύθια αὐτὰ
 καὶ αἱ παραδόσεις δὲν περιγράφουν πλέον τὴν «ἐνεσίαν» τοῦ σύμπαντος
 οὔτε τὰ κατορθώματα τῶν ἀνθρωπο-ζῶνων προγόνων ἢ βευστότης θμῆς
 ἐξακολουθεῖ, διότι αἱ πλέον θαυμασταὶ μεταμορφώσεις πραγματοποιοῦν-
 ται ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ. Φυσικὰ καὶ τὰ αἰσθητὰ, τὰ ὅποια γεννῶσιν
 οἱ τοιοῦτοι μῦθοι, ἢ μᾶλλον τὰ παραμύθια, δὲν εἶνε θμῆς πρὸς τὰ ὑπὸ
 τῶν ἱερῶν μύθων προκαλούμενα. Ἐὰ χαρακτηριστικὰ αὐτὰ τῆς λαϊκῆς
 μούσης εὕρισκομεν ὅχι μόνον παρὰ τοῖς πρωτογόνους τῆς Αὐστραλίας
 καὶ Νέας Γουϊνέας, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Νότιον Ἀμερικὴν, τοὺς Ἰσκη-
 μῶους, τοὺς Ἰνδοὺς τοῦ Μεξικοῦ καὶ τῆς Βορείου Ἀμερικῆς καθὼς
 καὶ τοὺς μαύρους τῆς Ἀφρικῆς.

Εἰς τὰ διηγήματα καὶ τὰ παραμύθια ἑλθὼν αὐτῶν τῶν λαῶν μεγάλο
 ρόλο παίζουν πάντοτε οἱ μάγοι, οἱ ὅποιοι, ὡς εἶδομεν, ἔχουν διατηρήσει
 τὴν ἱκανότητα νὰ ἔρχωνται εἰς ἐπαφὴν μὲ τὰς ὑπερφυσικὰς δυνάμεις,
 ἱκανότητα τῆς ὅποιας κάμνουν κατάχρησιν. Ὡς ὄργανα χρησιμοποιοῦν
 πλὴν τῶν ἀληθῶν ζῶων καὶ ζῶα τεχνητὰ καὶ τοῦτο κατὰ δύο τρό-

πους. Ἡ κατασκευάζουσα ἐν ζῆρον ἀπὸ ξύλον καὶ κατόπιν τοῦ μεταδίδου καὶ ζωὴν καὶ τὸ διατάσσουσα νὰ ἐκτελέσῃ τὰς προσταγὰς τῶν ἢ κατασκευάζουσα μὲν τὸ ζῆρον, δὲν μεταδίδουσι ἕμῳ εἰς αὐτὸ ζωὴν, ἀλλὰ μόνον τῶν εἰσέρχονται ἐντὸς αὐτοῦ καὶ πραγματοποιοῦν τοὺς σκοποὺς τῶν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον κακοῦς.

Ἐρωτᾶται ἕμῳ ποῖαν πίστιν ἀποδίδουσι οἱ διάφοροι λαοὶ εἰς αὐτὰ τὰ διηγήματα; βεβαίως ἢ ἀπάντησις δὲν εἶνε δυνατόν νὰ εἶνε γενικὴ οὔτε καὶ κατηγορηματικὴ καὶ πρέπει νὰ λάβῃ κανεὶς ὑπ' ὄψιν τὸν διάφορον βαθμὸν πολιτισμοῦ τῶν διαφόρων φυλῶν. Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἕμῳ οἱ Ἰθαγενεῖς θεωροῦν ὡς ἀληθινὰ τὰ ἐν αὐτοῖς ἀναφερόμενα ἢ τοῦλάχιστον ὡς πολὺ πιθανά. Ἐδῶ καταφαίνεται ἡ διαφορὰ μεταξὺ τῆς ἡμετέρας νοοτροπίας καὶ τῆς ἰδικῆς τῶν. Ἡ νοοτροπία τῶν κινεῖται ἐντὸς κόσμου πολὺ πλέον ρευστοῦ ὅπου αἱ ἀόρατοι δυνάμεις ἐπεμβαίνουν διαρκῶς, ὅπου ἄρα τίποτε δὲν εἶνε ἀδύνατον. Διατὶ λοιπὸν νὰ ὑποθέσῃ, κατ' ἀρχὴν, οἱ πρωτόγονοι ὅτι τὰ γεγονότα αὐτὰ εἶνε ἀδύνατα, ἄφ' οὗ εἰς τὴν συνήθη τῶν ζωὴν παραδέχονται πράγματα πολὺ παραδοξότερα;

Ἀλλὰ μήπως καὶ ἡ λαϊκὴ μῦθος τῆς ἰδικῆς μας κοινωνίας δὲν ἐμμοιάζει πολὺ, εἰς ὠρισμένα σημεῖα, πρὸς τὴν τῶν πρωτογόνων; Εἰς τὰ παραμύθια καὶ διηγήματα οἰκουμένης ἐκ τῶν εὐρωπαϊκῶν λαῶν εὐρίσκουμεν ζῆρον ὁμιλοῦντα, καὶ μεταμορφώσεις πραγματοποιημένας ἀκαριαίως. Τὰ παραμύθια καὶ διηγήματα αὐτὰ ἀποτελοῦν σημεῖα ἐπαφῆς μεταξὺ κοινωνιῶν αἱ ὁποῖαι κατὰ τὰ ἄλλα πολὺ ἀπέχουσι ἀλλήλων· ἐὰν ἀπὸ ὄλων τῶν ἄλλων ἀπόψεων αἱ κοινωνίαι μας ἀπεμακρύνθησαν τεραστίως ἀπὸ τὴν πρωτόγονον κατάστασιν, ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῆς λαϊκῆς μούσης ἐμεινεν πολὺ πλησίον· ἡ λαϊκὴ μῦθος τῶν εὐρωπαϊκῶν λαῶν δεικνύει τὴν αὐτὴν παράστασιν ἐνὸς κόσμου ρευστοῦ ὅπως καὶ οἱ μῦθοι τῶν αὐστραλῶν καὶ τῶν παπούα. Τοῦτο δεικνύει ὅτι καὶ τὰ δύο ἔχουσι κοινὴν τὴν καταγωγὴν ἀπὸ μίαν μυστικιστικὴν νοοτροπίαν ἢ ὁποῖα διάκειται τελείως ἀδιαφόρως πρὸς τὴν ἀντίφασιν ὁσάκις εὐρίσκειται ἀντιμέτωπος πρὸς τὰς «μεθέξεις».

Βεβαίως σήμερον δὲν πιστεύομεν εἰς τὴν πραγματικότητα τῶν παραμυθιῶν (τὰ παιδιὰ πιστεύουσι), διότι ὁλόκληρος ἡ ἀνατροφή καὶ παιδεία μας ἀντιτίθεται εἰς τοῦτο, ἀλλὰ ποῖος εἶνε δυνατόν νὰ ἀρνηθῇ ὅτι δὲν τὸν εὐχαριστοῦν τὰ διηγήματα αὐτά; Ἴσως διότι μᾶς φέρουσι εἰς ἐπαφὴν μὲ τὸν ρευστὸν κόσμον τῆς πρωτογόνου νοοτροπίας καὶ μὲ τὰ ὑπερφυσικὰ ὄντα πρὸ μόνον εἰς τὸν κόσμον ἐκεῖνον εἶνε δυνατό!

M. T.